

Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri (IMTARS-E) Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Füsun Akarsu

Özet

Bireylerin düşünme ve akıl yürütme biçimlerinin içinde yaşadıkları kültürden etkilendiği kültürlerarası karşılaştırmaların inceleme konuları arasındadır. Bu çalışmada hipotetik bir model geliştirilmekte ve bu modele dayalı olarak hazırlanan bir ölçekle ölçeğin ve dolayısıyla modelin geçerliğine ilişkin ipuçları elde edilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin ilk uygulama sonuçları ve bunlara göre IMTAR modelinde yapılan değişiklikler sunulmaktadır. Intercultural Models of Thinking and Reasoning Scale-English (IMTARS-E) olarak geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Formun Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı 0.726 olarak bulunmuştur. Ön deneme mahiyetindeki çalışmada 57 Anglo-Sakson yetişkinden toplanan verilerin analizi sonucu ölçek iyileştirmeye tabi tutulmuş ve ölçekteki madde sayısı 87'den 73'e düşürülmüştür.

Anahtar sözcükler: Düşünme biçimleri, akıl yürütme biçimleri

Giriş

Kültürlerarası çalışmalar uluslar arası politik, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin gelişmesine paralel olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızla artmıştır. Konu ile uğraşanların sık sık dile getirdiği gibi bütün insanlar bazı açılardan birbirleri ile aynıdır, bazı açılardan birbirlerine benzer özellikler gösterirler, bazı açılardan ise hiç kimse birbirine benzemez. Kültürlerarası çalışmalarla uğraşan araştırmacıların çoğunlukla tercih ettiği yöntem grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalar yapmak olmuştur. Hofstede'ye (1997) göre birinci ve üçüncü kategori, yani insan türüne özgü özellikler ile bireysel düzeydeki kişilik özellikleri belli ölçülerde kalıtsal etkilerle biçimlenirken, kültür ağırlıklı olarak öğrenmeye dayanır. Stanford Üniversitesi'nde Luca Cavalli-Sforza tarafından yapılan bir araştırmada öteki türlerle kıyaslandığında insanoğlunun çok daha fazla miktarda ortak özellik sergilediği görülmüştür. Araştırmacının ölçümlerine göre kalıtsal varyansın % 85'i grup içi varyansla açıklanabilmektedir. Geriye kalan varyansın % 6'sı tek bir kitadaki gruplar arasındaki varyansla, % 9'u ise kıtalar arası varyansla açıklanmaktadır (The Economist, 2000).

Kültürlerarası karşılaştırmalar konusunu en önde gelen araştırmacılarından birisi olan Hofstede, bir kültürde geçerli olan düşünme, hissetme ve davranış biçimlerini "zihnin yazılımları" olarak tanımlar. Bu anlamda kültür, bir grubu, bir kategoriyi ya da bazı insanları ötekilerden ayıran bir ortak zihin yazılımıdır (Hofstede, 1997). Bu konuda yapılan çalışmalarda en sıklıkla kullanılan kategoriler, yaş, cinsiyet, eğitim, etnik köken,

Füsun Akarsu Prof. Dr.Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi OFMAE Bölümü, 34342, Bebek İSTANBUL, akarsuf@boun.edu.tr

ırk, milliyet, diller, coğrafi bölümlenmeler ve çeşitli sosyoekonomik değişkenlere göre belirlenmektedir.

Kültürlerarası incelemeler arasında konusunu Amerikan ve Japon kültürlerinden alan çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin, Kitao (1982) doğa ortamının kültürü ve konuşulan dili nasıl etkilediğini araştırmıştır. Ona göre Amerikalılar ve Japonlar mantık ve düşünme sistemleri, tavırları ve kendilerini ifade biçimleri açısından kendi kültürlerini yansıtacak biçimde farklılaşmaktadır. Japonlar kendilerini doğanın bir parçası olarak görürken, Amerikalılar kendilerini doğanın merkezine yerleştirirler. Japonlar Amerikalılardan daha çok oranda edilgen cümleler kurarak konuşur. Yazara göre Japon dilinin somut ve betimsel olmasına karşılık İngilizce'nin analitik ve soyut olmasının açıklayan faktörlerden birisi arka plandaki doğal çevredir.

Kültürel farkları iş ilişkileri bağlamında inceleyen Tarro (1991) Amerikalıları ve Fransızları karşılaştırmaktadır. Yazarın gözlemlerine göre Fransız düşünme biçiminin geleneğinde kesin fikirlere ve entelektüel bir dünya görüşüne sahip olmak vardır. Fransız toplumunun kendisinde olduğu gibi düşünme biçiminde de bir hiyerarşi söz konusudur. Gelişimi sağlamak için ödülden ziyade eleştiri kullanılır. Eğitim ve aile içi kültürlenme süreci hem otoriter hem de bireysellik özelliği gösteren bireyler yetiştirir. Hiyerarşide bir yer edinecek biçimde düşünmek ve bunu elde etmek başarı sayılır. Fransız iş adamları çok saygı duydukları güçlü gördükleri devleti taklit eder. Başarma isteği ile bireysellik tercihi genellikle hem otoriter sistemde yer almak hem de onun etrafından dolanmak isteyen bireyler yetiştirmektedir. Tarro'ya göre Fransız iş adamları ile iyi iş ilişkileri geliştirmek için bu tür bilgiler son derece önemlidir.

Robinson (1992) yabancı öğrencilerde uyum sorunları yaratan Amerikan eğitimindeki değer ve uygulamaları dört gruba ayırmaktadır: Bireysellik ve yarışma, eşitlik ve enformasyon, pragmatizm ve akıl yürütme biçimi, son olarak alıntı yapmadan aktarma (plagiarism) ve bilginin mülkiyeti/sahipliği. Üçüncü grupta yer alan pratiklik ve dolaysız konuşma/davranma Amerikalı öğrencileri "olma" ya dayalı süreç yönelimli olmaktan ziyade "yapma"ya dayalı zaman yönelimli olmaya sevk etmektedir. Bu özellikler Amerikalılar için öğrenmenin öğrenci ve öğretmenlerin birlikte katıldıkları ve kritik düşünme becerisine yüksek bir değer atfedildiği ve sonu olmayan bir çaba biçiminde anlaşılmasını açıklayabilir. Oysa yabancı ülkelerden ABD'ye gelen ve çoğu güçlü bir sözel gelenekle yetişmiş dolayısıyla öğrenmeyi bilgilerin bellekte tutulması olarak gören öğrenciler için ciddi bir zorluk kaynağı olabilmektedir.

Smith ve Lischin (1987) liderlik özelliğinin farklı boyutlarını farklı kültürler bağlamında irdeleyen bir çalışma yapmıştır. Bu anlamda küresel boyutlarda sorunlar oluşturan kavramlar incelenmiş ve yazarları bir "kültürel zihin" geliştirilmesinin gerekliliğini önermeye yöneltmiştir. Böyle bir ortak kültür bağlamında liderin özellikleri arasında kendini tanıma, öteki kültürlerle dair bilgi, sinerji ve değişimin oynadığı role inanma, perspektif/vizyon sahibi olma, iletişim-empati, teknik-profesyonel beceriler, süreç becerileri ve liderlik yeteneği sıralanmaktadır.

Kültür ve liderlik konusunda bir başka önemli çalışma Kabasakal ve Bodur (1998) tarafından gerçekleştirilmiştir. Genel olarak toplumun yönelimleri ile organizasyonları karşılaştırıldığında toplumun yönelimleri daha kolektivist, kendini

ortaya koyan (assertive) ve güç odağına karşı mesafeli olarak bulunmaktadır. Organizasyonlar ise toplumun geneline göre daha eşitlikçi ve daha üst düzey gelecek oryantasyonuna sahip görünmektedir. Liderlik biçimleri tercih sırasına dizildiğinde günümüzde Türk toplumunda geçerli olan özelliklerin otokritik, pederşahi ve danışmacı üsluplar olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarlar, batılı iş adamlarına Türk iş adamları ile ilişkilerini geliştirmede grup uyumuna önem verme, sosyal katmanlaşma konusunda duyarlı olma, insanlarla pederşahi ve bütüne yönelik bir biçimde ilgilenme, sosyal ve resmi törenlere katılmak suretiyle kolektifliğin parçası olma noktalarında önerilerde bulunmaktadır.

Trompenaars ve Turner (1998) kişilerin birbirleriyle ilişki kurma biçimlerini açıklayan beş ana boyuttan söz etmektedir: 1. evrensellik-özelcilik, (kurallar-ilişkiler), 2. komüncülük-bireycilik (grup-birey), 3. nötr-duygusal, 4. yaygın-belirgin, ve nihayet 5. erişim-atanma. Yaklaşık 100 ülkeden topladıkları 50.000 birim ham verinin analizleri sonucunda yazarlar ülkelerin kendi içlerindeki etnik farkların uluslararası farklar kadar büyük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yazarlar ulusal örneklem grupları içinde cinsiyet, hiyerarşide bulunulan pozisyon ve formasyonlarla ilgili değişkenleri de analiz etmiş olmakla birlikte bu farkların değil, değer yönelimlerindeki ulusal değer farklılıklarının kültürel çeşitliliğin asıl kaynağı olduğu sonucuna varmışlardır.

Kültürlerarası çalışmalara damgasını vuran Hofstede (1984 ve 1997) temel olarak insan etkileşimlerini açıklayan beş boyuttan söz etmektedir: güç odağına uzaklık, bireycilik-kolektiflik, erkek özelliklilik-kadın özelliklilik, belirsizlikten kaçınma ile kısa vade-uzun vade yönelimi.

Hall ve Hall da alanın önde gelen isimleri arasında yer alırlar. Edward T. Hall (1973) ilk kitabı daha çok kültür kavramını irdeler. Daha sonraki kitaplarında (Hall ve Hall, 1987) yazarlar Japon kültürünü, iletişim, hızlı ve yavaş mesajlar, yüksek ve düşük bağlamlar, mekan, zaman, enformasyon akışı, eylem zincirleri ve geçişler (interfacing) boyutlarında incelemişlerdir. Araştırmacılar zaman içinde çalışma kapsamına Almanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletlerini de katarak çalışmalarını sürdürmüştür (Hall ve Hall, 1990). Bu son eserde daha önce seçilen boyutlara ek olarak doğru tepkileri verme isimli yeni bir değişken eklenmiştir. Amerikan kültürünü tarif eden kavramlar şöyle sıralanmaktadır: işleri teker teker yapmak, mesafeli olmak, çalışma ahlakı, iletişim üslubu, eğitime verilen önem ve hareketliliğe (moving) verilen değer. Yazarlar Amerikan iş dünyasına ait kavramlar arasında planlama, zaman/iş takvimi yapma (scheduling) ve toplantı gündemini kullanabilme değişkenlerini tartışmaktadır.

Yukarıda sözü edilen mahiyette bir çalışmanın Türk ve Batı kültürleri bağlamında yapıldığına rastlanamamıştır. Bununla birlikte Amerikalı iş adamlarına Türk kültürünü tanıtmaya yönelik bazı kaynaklar mevcuttur. Bunlardan birisi daha çok coğrafi, tarihi ve politik anlamda tanıtım kitabı özelliğini taşımaktadır. (Bayraktaroğlu, 1997). İkincisi ise Türk ve Amerikan kültürlerinin karşılaştırmalı bir incelemesini içermektedir (Dindi, Gazur, Gazur ve Dindi, 1989). Yazarların gözlemlerinden yola çıkarak topladıkları bilgiler okuyucuya belli boyutlar altında sunulmaktadır. Bunlar, zaman/eylem-etkileşim, bireycilik-gruba ait olma, amaca yöneliklik-olmaya yöneliklik,

doğrudan/açık-dolaylı/dikkatli, açıklık-onur kurtarma, informal-formal, yarışma-dayanışma ve iyimserlik-kadercilik karşıtlıklarında incelenen boyutlardır.

Eldeki çalışma ülkemiz ile diğer kültürleri karşılamalı olarak inceleme konusundaki eksikliği gidermeye yönelik bir çabadır. Uzun vadede küreselleşen dünyada Türk iş adamlarına uluslararası ilişkilerinde yol gösterebilecek, hem kendi kültürel düşünme özelliklerinin farkına varmalarına, hem de başka kültürlerle ait farklı düşünme ve akıl yürütme biçimlerini anlamalarına katkıda bulunmak amacıyla başlatılan kapsamlı bir çalışmanın ilk taslağı aşağıda özetlenmektedir. Bu çalışmanın iş dünyasında aktif olarak yer alan bireylerin yaşam boyu eğitimine içe vuruk bir boyut ekleyeceği umulmaktadır.

Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri (IMTAR) Modeli

Kültürlerarası Düşünme Biçimleri Modeli'nin amacı birden çok kültürün ilgili konulardaki farklılıklarını ortaya çıkartmak ve böylece hem bireylerin kendi düşünme biçimlerinin farkına varmalarını kolaylaştırmak hem de ilişkide buldukları başka kültürlerle özgü özellikleri tanıyarak ortaya çıkabilecek iletişim aksaklıklarını en aza indirmektir. Model'in düzenlenişi ve alt boyutlarda yer alan kavramlar iş dünyasına ilişkin kavramlardır. Bu sebeple bireyin yaşamla, kendisiyle ya da yakın çevresi ile ilişkileri bu model kapsamına alınmamıştır. Bir başka deyişle model iş dünyasının arka planını oluşturan kavramların incelenmesi ile sınırlıdır. *Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Modeli*'nin amacı küreselleşen dünyada yoğunlaşarak artan uluslararası iş ilişkileri dünyasında Türk iş adamlarının ve Türklerle etkileşimde bulunan farklı kültürlerdeki iş adamlarının iletişimini kolaylaştırmaya aracı olmaktır. Model, şimdiye kadar geliştirilmekte olan Türkçe ve İngilizce formlarının yanı sıra başka kültürlerle ait formların geliştirilmesine izin veren bir karşılaştırma platformu olarak tasarlanmıştır. Dolayısıyla eldeki çalışma ve daha önce geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Türkçe form sonuçları aynı zamanda önerilen modelin birer sınama çalışması olarak da değerlendirilmektedir. Deneme formlarının sonuçları Model'in geçerliğini desteklediği takdirde başka kültürlerle ait ölçekler Model temel alınarak geliştirilebilir ve kültürlerarası karşılaştırmaların kapsamı genişletilebilir. Eldeki IMTARS-E formu İngiltere, ABD ve Kanada'yı temele alan "Anglo-Sakson" kültür için geliştirilmişse de bu raporda yalnızca ABD vatandaşlarının cevapları ile sınırlı kalınmaktadır.

Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Modeli 3X3'lük bir özet matris ile ifade edilebilir. Sütun ekseninde Aristofanes'in eski Yunan tiyatrosu için geliştirdiği **zaman**, **mekan** ve **eylem** kategorileri yer almaktadır. Satırlarda ise **evrensellik**, **referans noktaları** ve **yapılandırma** kategorileri yer almaktadır. Bu matrisi oluşturan dokuz alt bölümü tarif eden kavramlar, boyutlar olarak tarif edilerek Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri (IMTAR) Modeli

Kategoriler	Zaman	Mekan	Eylem
Evrensellik	1)Sayısallaştırma	4)Kavramlar- Sınırlar	7)Kayıt tutma Sistematikleştirme
Referans Noktaları	2)Kanun ve Kurallar	5)Tanımlar	8)Formal ve Formal olmayan gerçeklik
Yapılandırma	3)Gelecek Yönelimi	6)Planlama	9)Akılcılık

IMTAR Modelini oluşturan kavramların açıklamaları yukarıda özetlenen düzenleme içerisinde ve her bir boyutun içinde yer alan kritik kavramların karşısına denk gelen ve iki sütunda karşılaştırmalı olarak verilen açıklayıcı kavramlarla Tablo 2’de gösterilmektedir. Birinci sütunda Türk kültürünün ikinci sütunda ise Batı/Anglo-Sakson kültürünün ilgili tezahürü mahiyetindeki kavramlar yer almaktadır.

Tablo 2. Kavramların IMTAR Modeline göre düzenlenişi

	Türk	Batılı
Evrensellik / Zaman		
Zaman birimleri	Görelî Mevsime göre Güneş, ay Tarımsal üretim ve hasat	Standart takvim
Referans noktası / Zaman		
Zamanın ölçümü	Esnek Döngüsel Esnek başlangıç noktası Belirlenmemiş bitiş zamanı Belirlenmemiş teslim tarihleri Ajanda kullanılmaması Sürenin işlevin belirlemesi	Sabit, standart Çizgisel Süre ve işlevin bağıntılı olmaması
Zamanın değeri	Görelî ve bedava	Bütçelenmiş
Yapılandırma / Zaman		
Zaman çizgisinin kullanımı	Şimdiki zamanın önceliği Anlık/ günlük kaygılar Şimdi - burada yönelimi Geçmişin mirasının farkında olmama	Geleceğin önceliği Geleceğe yönelik kaygılar Deterministik yönelim Uzun vadeli kaygılar Geçmişin üzerine inşa etme / Yeniden yapılandırma
Evrensellik / Mekan		
Mekânın kavramsallaştırılması	Değişen tanımlar Görelî pozisyonlar	Kartezyen mesafe Evrensel pozisyonlar
Referans noktaları / Mekan		
Sınırlar	Görelî, Değişen, Öznel	Sabit, iyi tanımlanmış
Psikolojik Mekan	İlişkiye dayalı Bireysel yönelim Ben merkezli “Öteki”nin ayrıştırılmaması	Nesnel ve standart Ortak fayda yönelimi Çoklu görüş açıları Ötekini kendi çıkarımın bir parçası olarak görebilmek

Yapılandırma/Mekan		
Arazinin düzenlenmesi	Plansız büyüme Doğal, kendiliğinden karmaşık çevre düzenleme Yerel mimari “Dolmuş” usulü ulaşım	Şehir planlaması / kent tasarımı Mimari formlar Zaman çizelgesine dayalı ulaşım
Evrensellik / Eylem		
Kayıt tutma iletişim	Sözlü kültür Edebiyat, Müzik, Tarih Belge yokluğu Kayıt tutma, biriktirme eksikliği Günlük yaşama ilişkilendirilmemiş: Bilim Matematik İstatistik	Yazılı aktarım Belgeleme Kayıtların saklanması Günlük yaşama ilişkilendirilmiş: Bilim Matematik İstatistik
Referans Noktaları / Eylem		
Kontratlar / Anlaşmalar	Sözlü Belirginleştirilmemiş	Yazı Belirgin
Ölçütler	Öznel	Paylaşılan
Karşılatırılabilirlik	Veri, kanıt, puanlama eksikliği Hiyerarşik alt-üst ilişkisi Cinsiyetler arasında daha az eşitlikçi muamele	Stratejik Analitik Sıradüzenli İşlevsel
Yapılandırma / Eylem		
Planlama	Sistem düşüncesinin olmayışı İlişkilere güvenmek Kişilere güvenmek	Sistematik yaklaşım Sistemlere güvenmek
Sistemler	Araç ve ürün aktarımı Araç kullanmada ihmal	Otomatikleşme Mekanikleşme Yenilik Araç kullanma
Ticaret	Geleneksel alışverişi	Pazar yaratma
Soyutlama	İnançlar Kadere inanma Şans Performans ve kişiliğin aynılığı Pozisyon ve kişiliğin eş tutulması Hemşehrilik Tek boyutluluk	Farklılaştırma Takdir edebilme Değer verme: Bilgi Haber/bilgi Yaratıcılık Ödül/ceza Performans ve kişiliğin ayrıştırılması Çok boyutluluk
Kurallar ve İlkeler	İnsanın kuraldan önce gelmesi	Kurala dayalı eylemler
İşbirliği	Ait olma Doğayı kullanma	İşe odaklı yönelim Doğayı kontrol etme
Din/ ahlak	Kader Gerçekliğin kabulü Boyun eğme	Puriten iş ahlakı Yapmak- kılmak Mücadele

Araştırma Problemi

Bu çalışmada *Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Ölçeği-İngilizce formu (Intercultural Modes of Thinking and Reasoning Scale-English (IMTARS-E))* isimli ölçeğin deneme formunun geçerliği ve güvenilirliği incelenmekte ve analizlere dayalı olarak ölçeğin geliştirilmiş versiyonu sunulmaktadır.

Yöntem

Örnekleme

Çalışma 57 kişilik bir örneklemden oluşmaktadır. Tümü Anglo-Sakson kökenli olan deneklere elverişli örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Bunlardan 21'i erkek, 37'si kadındır. Çalışmaya katılanların 46'sı Amerika Birleşik Devletleri'nde, 5'i İngiltere'de, 6'sı ise Kanada'da eğitim görmüşlerdir. Tablo 3'te örnekleme ait bilgiler özetlenmiştir.

Tablo 3. Örneklemin cinsiyete göre ve eğitim gördüğü ülkeye göre dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Eğitim gördüğü ülke	Kanada	1	5	6
	UK	2	3	5
	USA	17	29	46
Toplam		20	37	57

Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Ölçeği-İngilizce (IMTARS-E)

Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Ölçeği-İngilizce formu (IMTARS-E) aynı ismi taşıyan bir modeli sınamak amacıyla geliştirilen iki ölçekten birisidir. Diğer ölçek *Kültürlerarası Düşünme ve Akıl Yürütme Biçimleri Ölçeği-Türkçe (IMTARS-T)* ile ilgili geçerlik ve güvenilirlik araştırması daha önce gerçekleştirilen bir çalışma sonunda yayımlanmıştı (Akarsu, 2001). Her iki ölçek de aynı isimli modele dayalı olarak zaman zaman aynı soruları içermekle birlikte iki ayrı bağımsız form olarak geliştirilmiştir. Formların her ikisi de modelde yer alan kavramların günlük yaşamdaki tezahürleri olacak biçimde tasarlanmıştır. Her ölçek kendi ait olduğu kültürün bağlamı içinde yorumlanmaktadır. Kültürlerarası karşılaştırmalar bu bağlamlarla sınırlı olarak yapılmaktadır.

IMTARS-E ölçeği üç seçenekli -kesinlikle katılıyorum, kesinlikle katılmıyorum, kararsızım- cevap imkanı sunan 87 maddeden oluşmaktadır. Maddeler alt

kategori sıralamasına paralel olarak ölçekte yer almaktadır. Bazı maddeler ters (reverse) formda yazılmıştır. Ölçek seçeneklerin birinin işaretlendiği kağıt kalem formunun yanı sıra internet yoluyla toplanabilecek elektronik ortam işaretleme formu halinde geliştirilmiştir. Ölçeğin başında kısa bir açıklama ve yönerge bulunmaktadır. Geçerlik çalışmalarına ışık tutabileceği ve örnekleme oluşturan gruplar arasında karşılaştırmalar yapmaya imkan oluşturması açısından deneklere ait bazı demografik bilgiler istenmiştir. Özellikle cinsiyet, eğitim durumu ve başka bir kültüre aşina olma düzeyi gibi değişkenlerin daha sonra yapılması planlanan varyans analizi çalışması için veri oluşturacağı düşünülmüştür.

Deneme Formu için Geçerlik ve Güvenirlik

İlk aşamada IMTAR modeline dayalı olarak geliştirilen maddeler gelişigüzel yerleştirilmiş ve ölçme-değerlendirme, yaratıcı düşünme, araştırma teknikleri ve öğrenme konusunda uzman olan dört öğretim üyesinden maddeleri IMTAR modelindeki alt boyutlara yerleştirmeleri istenmiştir. Bu dört hakemden üçünün üzerinde uzlaştığı maddeler deneme formu için geçerli kabul edilerek ölçeğe alınmıştır.

Ölçek araştırmacı tarafından İngilizce olarak kaleme alınmış ve ifadeler açıklık ve anlaşılabilirlikleri açısından bu dili ana dili olarak konuşan üç öğretmenin yaptığı düzeltmelerden sonra deneme formuna dahil edilmiştir.

Eldeki IMTARS-E Formu'nun Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı 0.726 olarak hesaplanmıştır.

Bulgular

Toplanan veriler üzerinde testin tümü için ve alt boyutlar arasındaki korelasyonlar için ITEMAN (versiyon 3.00) madde ve test analizi yapılmıştır. Böylece hem her maddeye ilişkin betimsel istatistikler hem de her maddenin boyutlar ve ölçeğin tümü ile ilişkisi betimlenmeye çalışılmıştır. Maddelerin üç seçenekli olmasından kaynaklanan varyans eksikliği sorunu göz önünde tutularak ve maddelerin modeldeki önem ve ağırlıkları açısından farklı değerlendirmelere tabi tutulabilecekleri düşünülerek maddelerin iyileştirilmiş nihai forma alınıp alınmama kararı verilmiştir. Ölçeğin amacının kültürlerarası farkların kristalleştirilmesi olduğu gerçeğinden yola çıkılarak ve daha önce geçerlik güvenirlilik çalışması yapılmış olan IMTARS-T Türkçe formdaki ölçümlerle birlikte ele alındıklarında sundukları farka ilişkin bilgi itibarı ile eldeki formun madde istatistikleri açısından yeterince ayırt edici bulunmasalar bile bazı modeller nihai forma dahil edilmişlerdir. Bir başka deyişle kültürlerarası farkları "iyi" yakalayan bazı maddeler test istatistikleri açısından işe yarar görülmeseler bile, modelin ölçekte bulunmalarını gerektirdiği düşünülen durumlarda ölçeğe dahil edilmişlerdir.

Ölçekte 1) sayısallaştırma; 2) kanunlar ve kurallar; 3) gelecek yönelimi; 4) kavramlar-sınırlar; 5) tanımlar; 6) planlama; 7) kayıt tutma-sistematikleştirme; 8) formal ve formal olmayan gerçeklik; 9) akılcılık olarak tanımlanan dokuz boyut bulunmaktadır.

Ölçekte yer alan dokuz boyuta ilişkin varyans ve alfa değerleri aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi oldukça düşüktür. Yalnızca 3., 4. ve 9. kategorisinde dikkate alınabilecek düzey gözlenmektedir. Bu boyutlar sırasıyla zaman/yapılandırma: gelecek yönelimi; mekan/evrensellik kategorisinde: kavramlar-sınırlar; ve eylem/yapılandırma kategorisinde: akılcılık boyutudur.

Tablo 4. Boyutlara ilişkin varyans ve Cronbach's Alpha değerleri

Boyut	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Varyans	0.080	0.027	0.261	0.179	0.031	0.103	0.024	0.038	0.039
Alpha	0.068	-0.089	0.509	0.696	0.086	0.231	0.371	0.351	0.664

Tablo 5'te boyutlar arasındaki korelasyonlara bakıldığında en yüksek korelasyon 1. ve 7.; 6. ve 9. ile 7. ve 8. boyutlar arasında gözlenmektedir.

Tablo 5. Boyutlar arası korelasyonlar

	2	3	4	5	6	7	8	9
1	-0.149	-0.042	-0.076	-0.182	0.052	0.362	0.157	-0.009
2		0.099	0.139	0.191	0.083	-0.023	-0.015	0.330
3			0.029	0.239	0.191	0.038	0.055	0.150
4				0.213	0.280	0.095	0.304	0.316
5					0.215	-0.168	-0.053	0.098
6						0.207	0.232	0.399
7							0.495	0.167
8								0.224

Tablo 5'e göre, en yüksek korelasyon 0.495 ile kayıt tutma-sistematikleştirme ile formal ve formal olmayan gerçeklik boyutlarındadır. İkinci yüksek korelasyon 0.399 ile planlama ve akılcılık boyutları arasındadır. Üçüncüsü ise 0.362 ile sayısallaştırma ve kayıt-tutma sistematikleştirme boyutlarını kapsamaktadır.

En düşük korelasyon -0.009 ile sayısallaştırma ve akılcılık boyutları arasında bulunmuştur.

Her bir maddenin testin tümü ile korelasyonuna bakıldığında en yüksek ve en düşük korelasyon sergileyen maddeler Tablo 6'da görülebilir.

Tablo 6. Madde / ölçek korelasyonları: En yüksek ve en düşük değerler

	Madde numaraları
En yüksek ($r > .40$)	18, 35, 44, 63, 67, 70, 71, 72, 75, 77 1, 2, 3, 4, 10, 20, 36, 41, 45, 47,

Her bir madde için maddenin ait olduğu boyutu ölçen alt ölçeklerle en yüksek ve en küçük korelasyon sergileyen maddeler Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Madde /alt ölçek korelasyonları: En yüksek ve en düşük değerler

	Madde numaraları
En yüksek (R > .40)	1, 2, 5, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 28,
En düşük (R < .01)	20, 50, 69, 86,

IMTARS-E Nihai Form

IMTARS-E Deneme Formunun sonuçlarının analizi ile IMTARS-T’nin sonuçlarının analizi karşılaştırılmış ve hem karşılaştırma sonuçlarına hem de modelin mantıksal tutarlılığına bakılarak bazı maddelerin ölçekten çıkartılmasına karar verilmiştir. IMTARS-E ölçeğinden çıkartılan maddeler: 4, 12, 13, 20, 24, 31, 45, 50, 58, 62, 66, 69, 73, 74’dür.

IMTARS-E ölçeğinin Deneme Formunda ve Nihai Formdaki maddelerin alt boyutlara göre dağılımı Tablo 8’de karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Deneme Formundaki 87 maddenin işlerlik sergilemediği anlaşılan 14 maddesi atılarak nihai formda bu sayı 73’e düşürülmüştür.

Tablo 8. IMTARS-E deneme formuna ve nihai forma ait alt boyutlardaki madde sayıları

Alt boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Deneme formu	2	9	3	4	9	6	19	9	26
Nihai form	2	8	1	4	7	5	17	8	21

Tartışma

Bu çalışmada incelenen konunun karmaşık, modelleme ve ölçme açılarından ise son derece çetrefil bir konu olduğu açıktır. Düşünme ve akıl yürütme biçimleri ile bunların kültürlerarası karşılaştırmalarına ancak belli bir genellik düzeyinde ve betimsel bir çaba olarak yaklaşmak söz konusu olabilir. Bununla birlikte araştırmacıyı bu konuları incelemeye yöneltten iki ana faktör vardır: Alanda yapılan bilimsel araştırmaların sınırlı oluşu ve günümüzün küreselleşen ortamında Türk iş adamlarının bu yönde yardıma ihtiyacının olması. Bu karmaşık ilişkiler ağı bir modelleme ile görece olarak basit ve anlaşılır hale getirilebilir ve hata payının büyüklüğüne rağmen belli bir güvenilirlikle ölçülebilirse, bulgulara dayalı “farkındalık” modülleri geliştirilebilir ve hizmete sunulabilir. Eldeki çalışma bu uzun soluklu işin başlangıç aşamasını teşkil eden ilk denemeleri kapsamaktadır.

Bu aşamada farklı kültürleri karşılaştırarak tarif etmeye dayalı bir modelleme girişiminde bulunulmuş, Türk ve Amerikan kültürlerinin düşünme ve akıl yürütme

biçimlerini her kültürü kendi bağlamında tanımlamaya yönelik iki ölçek geliştirilmiştir. Yukarıda sözü edilen bir başka araştırma makalesinde (Akarsu, 2001) IMTARS-T Türkçe ölçekle ilgili bulgular sunulmuştu. Eldeki rapor IMTARS-E'nin küçük bir örneklem üzerinde gerçekleştirilen ön çalışmanın ilk sonuçlarını özetlemektedir.

Verilerin analizi bu deneme formunun bazı zayıf noktalarını ortaya çıkarmıştır. Bunlardan bir tanesi, ölçeğin kolay uygulanabilirliğini sağlamak için feda edilen Likert tipi 5 seçenekli bir yapıya dönülmesinin gerekliliğidir. Kolay uygulanabilirlik için başka çözümler aramak daha makul görünmektedir. Bu bağlamda madde analizi ve ölçekler arasında yapılan karşılaştırmalar sonucu işlerliği düşük 14 maddenin IMTARS-E'den çıkartılması bir kolaylık sağlamış olabilir. İkincisi, her ne kadar bulgular her bir boyutun ayrı özellikler ölçtüğünü göstermekte ise de bazı alt boyutlarda birleştirmeye gidilebilir. Ancak bunun için varyansın daha büyük olacağı yeni uygulamanın sonuçlarından yola çıkmak daha sağlıklı bir yaklaşım olabilir. Modelin geçerlenmesi için yapılacak analizlerde de bu iyileştirilmiş formun verilerinden yararlanmak yerinde olabilir.

Bu çalışmada ulaşılan örneklem küçüklüğü ve ölçekte yer alan seçenek sayısının varyans analizine elverişli olmaması iki önemli sınırlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Eldeki çalışmada elde edilen bulgular en belirgin biçimde iki amaca hizmet etmektedir. Bunlardan birincisi ölçeğin iyileştirilmesine, ikincisi de IMTARS-T ile yapılan paralel madde karşılaştırmalarına fırsat vermiş olmasıdır.

IMTAR modelinden yararlanılarak ileride yapılacak araştırmalarda iyileştirilmiş ölçeklerle daha büyük örneklemle çalışılmalı, ölçekler arası eşdeğerlik incelenmeli ve elde edilen bulgulardan yararlanarak modelin geliştirilmesi yoluna gidilmelidir.

Kaynaklar

- Akarsu, F. (2001). A model for intercultural modes of thinking and reasoning and preliminary results of the IMTARS-Turkish scale. *Boğaziçi Journal*, 15(2), 59-73.
- Bayraktaroğlu, A. (1997). *Culture shock: A guide to customs and etiquette. Turkey*. Singapore: Times Editions Pte, Ltd.
- Dindi, H., Gazur, M. Gazur, W. M., ve Dindi, A. (1989). *Turkish culture for Americans*. Colorado: International Concepts, Ltd.
- Hall, E. T. (1973). *The silent language*. New York: Anchor Books.
- Hall, E. T., ve Hall, M. R. (1987). *Hidden differences*. New York :Anchor Books.
- Hall, E. T., ve Hall, M. R. (1990). *Understanding cultural differences: Germans, French and Americans*. Yarmouth, M.E: Intercultural Press, Inc.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills CA: Sage Publications.
- Hofstede, G. (1997). *Cultures and organizations: Software of the mind*. USA: McGraw-Hill.
- Kabasakal, H., ve Bodur, M. (1998). Leadership and culture in Turkey: A multifaceted Phenomena, GLOBE, *Boğaziçi University Working Paper*. Istanbul.

- Kitao, K. (1982). How does natural environment affect American and Japanese ways of expressing themselves? *Doshisha Studies in English*, 28, 114-13.
- Robinson, J. (October, 1992). *International students and American university culture: Adjustment Issues*. Washington area teachers of English to speakers of other languages (WATESOL) toplantısında sunulmuş bildiri, Annual Convention. Arlington.
- Smith, R. C., ve Lischin, S. (October, 1987) *Intercultural relations and the development of global leadership*. Lecture presented at Queen's College, Cambridge University. Cambridge, England.
- Tarro, B. J. (April, 1991, April). *How to cope with the French: Keys to understanding French culture*. Paper presented at the Annual Eastern Michigan University Conference on Languages and Communication for World Bussiness and the Professions. Ypsilanti, MI. (10th, Ypsilanti, MI, April 3-5, 1991).
- Trompenaars, F., ve Hampden-Turner, C. (1998). *Riding the waves of culture: Understanding cultural diversity in global business*. (2nd ed.). Second addition Fairfield: McGraw-Hill.
- The Economist. "A survey of Human Genome". July 1-7, 2000.

Intercultural Modes of Thinking and Reasoning Scale-English (Imtars-E): A Validity and Reliability Study

Abstract

Studies in intercultural differences examine how thinking and reasoning patterns of individuals are affected by the specific modes of interactions in various cultures. The study tries to show the validity and the reliability of an instrument (IMTAR-E) developed based on a hypothetical model devised to enable comparisons on intercultural modes of thinking and reasoning. The instrument reported in this paper is the English version (IMTARS-T) administered to 57 Anglo-Saxon adults active in the business world. The findings related to the first trial of the (IMTARS-E) are presented. The Cronbach's Alpha reliability of the scale is found to be 0,726. As a result of the item analyses the number of items in the scale has been reduced to 73 from 87.

Keywords: Modes of thinking, modes of reasoning

